

Hauska kertomus kalenteriuudistuksesta

Heikki Oja

Abner Shimony: Tibaldo ja aukko kalenterissa. Suom. Veli-Pekka Saarinen. Terra Cognita 1999, 159 s.

Meidän nykyinen ajanlaskutapamme on suureksi osaksi peräisin kahdentuhannen vuoden takaa. Tuolloin Julius Caesar antoi kuukausille niiden nykyiset pituudet ja määräsi joka neljännen vuoden karkausvuodeksi.

Caesarin säättämään juliaaniseen ajanlaskuun kajottiin vasta 1500 vuotta myöhemmin. Tuolloin oli saatu selville, että vuoden tarkka pituus oli toistakymmentä minuuttia pienempi kuin Caesarin säättämät 365 1/4 vuorokautta. Tuuhessaviidessäsadassa vuodessa oli virhettä kertynyt niin paljon, että kevätpäiväntasaus oli joutunut kymmenen päivää liian aikaiseen ajankohtaan. Kevätpäiväntasauksen mukana myös pääsiäinen oli väärässä kohdassa.

Ajanlaskun korjaajaksi tuli jälleen roomalainen mahtimies, mutta ei enää Rooman hallitsija, vaan katolisen kirkon paavi nimeltään Gregorius XIII. Hän julisti vuonna 1582, että karkaussääntöä pitää muuttaa siten, että osa karkausvuosista tulee jättää pitämättä.

Yksinkertaisin ja tarkin uudistus olisi ollut sellainen, että joka 128. vuosi jätetään yksi karkauspäivä pois. Jostakin syystä Gregorius XIII kuitenkin valitsi epätarkempaan ja sekavamman säännön, jonka ainoa etu lienee siinä, että poikkeuksia tapahtuu vain täysinä vuosisatoina. Niinpä nykyajankin kouluissa opetetaan, että täydet vuosisadat eivät tavallisesti ole karkausvuosia, mutta 400:lla jaolliset ovat.

Paitsi että Gregorius rukkasi karkaussääntöä, hän palautti kevätpäiväntasauksen ja pääsiäisen oikealle paikalleen. Tämä tapahtui siten, että ajasta pudotettiin pois kymmenen päivää. Lokakuussa 1582 hypättiin torstaista 4. päivästä suoraan perjantaihin 15. päivään.

Tämä Gregoriuksen kalenteriuudistus on keskeinen tekijä Abner Shimonyin hauskassa kirjassa *Tibaldo ja aukko kalenterissa*. Tibaldo on syntynyt lokakuun 10. päivänä ja häntä uhkaa 11-vuotispäivän menetys. No, Tibaldo on neuvokas nuorimies ja onnistuu lopulta saamaan syntymäpäivänsä takaisin vanhan paavin suosiollisella avustuksella.

Tibaldon tarina on reilu vanhanajan "opettavainen kertomus". Sen sivuilta löytyy vilkaisuja 1500-luvun historiaan, lääketieteeseen ja maailmankuvaan. Tibaldon tarinan jälkeen esitetään vielä kolmenkymmenen sivun mittainen tiivistelmä tähtitieteen kehityksestä Kopernikuksen maailmanmallista aina alkuräjähdyksen kaikujen löytymiseen asti. Jonathan Shimonyin hilpeät pikku piirroksot antavat kirjalle kepeyttä.

Tibaldo ja aukko kalenterissa on uusimpia lisäyksiä Terra Cognitan mainion runsaslukaiseen kirjasarjaan, jossa on ilmestynyt aarteita monilta tieteenaloilta. Kimmo Pietiläinen on tehnyt hienoa työtä valitessaan ja julkaistessaan sarjan kirjoja. Aikaisemmat kirjat ovat olleet enimmäkseen hänen itsensä kääntämiä, mutta uusimpiin on kääntäjiksi valittu Helsingin yliopiston ammattikielten ja kääntämisen opintokokonaisuuden opiskelijoita. Tibaldon tarinan suomentaja on Veli-Pekka Saarinen, joka on saanut aikaan sujuvaa ja luotettavaa tekstiä. Tähtitieteen osuudessakaan ei löydy huomauttamista.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston almanakkatoimiston päällikkö sekä Helsingin yliopiston tähtitieteen dosentti.

